

ŐRSZEM A SENKIFÖLDJÉN

TOLLVONÁSOK ERNST JÜNGER POSTMODERN ARCKÉPVÁZLATÁHOZ

H U D Y   Á R P Á D

1982. augusztus 28-án tumultuózus jelenetek zajlottak le az újkori német történelem egyik emblemikus színterén, a frankfurti Szent Pál-templomban. A Majna-parti város rangos irodalmi kitüntetése, a Goethe-díj ünnepélyes átvételére érkező Ernst Jüngert tojással és paradicsommal dobálózó, dühödt tömeg fogadta. Az akkortájt a politikai pódiumra lépő zöldpárt tiltakozói a nyolcvanhét éves író korai műveiből vett idézeteket emeltek a magasba: „Gyűlölöm a demokráciát, mint a pestist.” Valamint: „A demokráciát és a pacifizmust propagáló, üzletszerű irodalmárbanda ellen azonnal újra be kellene vezetni a botozást.”¹ Az ideológiai gyűlölködés és kultikus protestálás még csak szárnyaikat próbálgató bajnokai aligha találhattak volna alkalmasabb célpontot progresszív indulataik levezetésére, mint az ódivatúan elegáns öregúr, aki szó szerint megtestesítette mindazt, ami ellen a Frankfurti Iskolát és a woodstocki mezőket megjárt nyugatnémet ifjúság oly bőszen lázadt: háborút, antidemokráciát, nacionalizmust – egyszóval szüleik és nagyszüleik addig és azóta is felhánytorgatott bűnös múltját.

NIETZSCHE A LÖVÉSZÁROKBAN

Ernst Jünger (1895–1998) nemcsak a 20. századi, hanem talán az egész német irodalom legvitatottabb írója. A szélsőbaltól a jobbközépig a nemzetiszocializmus szálláscsinálójaként tartották számon, legjobb esetben is csak írásainak kifejező erejét, esztétikai értékét ismerik el. Kérlelhetetlen kritikussait nem hatja meg, hogy Hitlerrel és pártjával – a korai „mézesévek” után – még a nemzetiszocializmus hatalomra jutása *előtt* szakított, s a Harmadik Birodalom tizenkét esztendejét belső ellenzékben, fokozódó fenyegetettségben (egyenesen a „főbelövési zónában”) élte túl. Másfelől hívei és méltatói valóban mellőzik vagy elnézően tárgyalják Jünger közel nyolcvan éves alkotói pályájának első évtizedét, főként az 1920 és 1930 közötti agresszív politikai publicisztikáját és II. világháborús párizsi éveit.

Az I. világháborúban legendás bátorságával kitűnt fiatal katonatiszt íróként a harctéri pokol ikonikus irodalmi freskójával² robban be a Versailles traumatizálta német köztudatba. Jünger acélosan kemény és hideg, nem moralizál és nem kelt részvétet, mint Hemingway vagy Remarque. A harcok szüneteiben

1 Idézetek a *Das Wäldchen* 125. első, 1925-ös kiadásából, amelyeket az 1933-as újrakiadásból már kihagyott a szerző.

2 Magyarul: Ernst JÜNGER: *Acélvíatarban* [1920] ford. CSEJTEI Dezső – JUHÁSZ Anikó, Noran Libro, Bp. 2014.

Szembenállás – Ernst Niekisch *Widerstand* (ellenállás) című folyóiratának A. Paul Weber által tervezett címlapja

Generation 1914 –

Gázálcot viselő német katonák géppuskával a nyugati fronton, 1917 (Armémuseum / Europeana Collections)

Rimbaud-t, Nietzsche-t olvas, és akkurátusan naplót vezet. A feljegyzések alapján megírt *Acélzivatarban* (1920) André Gide szerint a legjobb háborús regény, amelyet olvasott.³ Expresszionista, az olasz futurizmussal is rokonítható stílusa és nyelvezete pedig vitathatatlanul a modernista irodalom klasszikusai közé emeli.⁴

A húszas években, a gúzsba kötött Gulliverként vergődő Németország hagymázos politikai és kulturális közegében született korai írásait túlfűtött nemzeti érzület, a polgári társadalom és politikai berendezkedés radikális elutasítása jellemzi.⁵ A Weimari Köztársaság elleni kíméletlen fellépése alapján Jüngert a konzervatív forradalom képviselői közé sorolják. E szellemi irányulás célja, egyik vezére, Edgar Julius Jung szerint újra érvényre juttatni azokat az alapvető törvényeket és értékeket, amelyek nélkül az ember elveszíti kapcsolatát a természettel és Istennel, s képtelen igazi rendet teremteni.⁶

MEGHÖKKENTŐ FRIGY

Amennyire egyszerű ez az eszme, annyira eltérően képzeltek el hívei a megvalósítását. A jobboldali hegelianus Hans Freyer például a nemzetiszocializmus kulturkritikus és technicista eszmeköréhez közeledett, míg a német háborúpárti szocialisták a kapitalista világ, különösen az imperialista Nagy-Britannia ellenségét kívánták megteremteni. „Németország az utolsó gátja a kalmárszellem iszapözönének, amely minden népet elöntött már, vagy feltartóztatha-

3 André GIDE: *Journal*. 2. köt. Gallimard, Párizs, 848.

4 Karl Heinz BOHRER: *Die Ästhetik des Schreckens. Die pessimistische Romantik und Ernst Jüngers Frühwerk*. Ullstein, Berlin, 1983.

5 Lásd magyarul: Ernst JÜNGER: *Válogatott politikai írások*. ford. nélkül. Varázsló Macska, Pécs, 2021. – a Szerk.

6 Edgar Julius JUNG: *Deutschland und die konservative Revolution = Deutsche über Deutschland. Die Stimme des unbekanntenen Politikers*. A. Langen, München, 1932. 380.

tatlanul előtteni készül, mert a közelgő veszély ellen egyikük sincs felvértezve az egyedül védelmet ígérő hősi világnézettel” – írta az utóbbiak közé tartozó Werner Sombart.⁷

Míg a 19. századi, klasszikus konzervativizmus a hagyományos intézmények és elvek megőrzéséért vív folyamatos utóvédharcokat, a 20. század elején újrafogalmazott változata meglehetősen frigidre lép a forradalommal. Dosztojevszkij ugyan már 1876-ban, *Az én paradoxonom* című írásában kijelenti, hogy őt és eszmetársait a konzervativizmusuk teszi forradalmivá, a nyugati civilizáció ellen lázadó nyugati forradalmárok pedig hallgatólagos szövetségesei az orosz konzervatívoknak.⁸ A frappáns fogalmi ellentétpárt azonban csak 1921-ben, mégpedig Thomas Mann révén fedezik fel a németek, a *Russische Anthologie* általa írott előszavában; melynek befejező mondatait aligha idézik mostanában, 101 évvel később a nagy német író hazájában: „Oroszországnak és Németországnak egyre jobban meg kell ismernie egymást. Kéz a kézben kell haladniuk a jövő felé.”

A konzervatív forradalom nem konzisztens, pontosan körülírható ideológia vagy csoportosulás. Az irányzathoz kapcsolt áramlatok és szerzők politikai állásfoglalásainak egyetlen közös nevezője a liberalizmus tágran értelmezett kritikája, ami azért is kevés, mert a szabadelvűséget ekkor más oldalról, például a szélsőbalról is támadják.⁹ A német konzervatív forradalom, némi túlzással, egy Armin Mohler könyvére visszavezethető kutatói mítosz.¹⁰ Mohler a konzervatív forradalmárokat összekötő elemeket a konkrét politikai programokon túl a közös mentalitásból és gondolkodói stílusból véli felfedezni. Szerinte a döntő az, hogy valamennyiük vezérképe tulajdonképpen az „örök visszatérés”, a fejlődés eszméjéhez kapcsolt lineáris időmodell ellentéte. Ez lényegében Nietzsche háromlépcsős kultúrafilozófiai képlete: az értékromlás diagnosztizálása → e folyamat igenlése (nihilizmus) egészen a régi (keresztény) értékek megsemmisítéséig → új értékek teremtése.¹¹

Kritikusai nemcsak a konzervatív forradalom keresztényellenes beállítást róják fel Mohlernek, hanem azt is, hogy Albrecht Erich Günther meghatározásából kiindulva egyetlen anorganikus és időtlen alapelve redukálja a konzervativizmust: *ragaszkodás nem ahhoz, ami volt, hanem ahhoz, ami örök*. A romantikába visszanyúló német konzervatív szemlélet azonban kezdettől fogva szerves és történeti, az egyént a közösségben, a közösséget pedig a történelemben tételezi. A változást nem általában utasítja el, hanem csak akkor, ha az radikális beavatkozás, nem pedig természetes, jó irányú fejlődés eredménye – ahogyan Edmund Burke ítélte el a francia forradalmat.¹²

Jünger a konzervatív forradalom képviselői közé sorolják

HEROIKUS REALIZMUS

Jünger sohasem nevezte magát konzervatív forradalmárnak, konzervatívnak még kevésbé. 1977-ben írja Alfred Anderschnek: „Ön nem a konzervatív-nemzetiek, hanem a nacionalisták közé sorol engem. Visszatekintve egyetértek ezzel.”¹³ Persze az önminősítésétől függetlenül életművének egyes vezérmotívumai – a közösség, a hagyomány, a nemzet – és történetfilozófiai szemlélete a konzervatív gondolkörbe utalják már a fiatal, még vehemensen a korrupt weimari rendszer forradalmi megdöntése mellett agitáló író is. Amint írta:

7 Werner SOMBART: *Händler und Helden. Patriotische Besinnungen*. Duncker & Humblot, München–Leipzig, 1915. 145.

8 A történelem gyilkos firtora, hogy valójában a cári Oroszország lett a számára (is) öngyilkos I. világháborúban az ateista–republikánus Franciaország szövetségese, segítve neki és Nagy-Britanniának elpusztítani Közép- és Kelet-Európa négymonarchikus birodalmát.

9 Stefan BREUER: Die konservative Revolution. Kritik eines Mythos. *Politische Vierteljahrsschrift*, 1990/4. 585–607.

10 Armin MOHLER: *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918–1932*. Vorwerk-Verlag, Stuttgart, 1950. (legújabb, 6. kiadás: Ares Verlag, Graz, 2005.)

11 Uo. 109.

12 Matthias SCHLOSSBERGER: *Ernst Jünger und die Konservative Revolution. Überlegungen aus Anlaß der Edition seiner politischen Schriften* = Ernst JÜNGER: *Politische Publizistik 1919 bis 1933*. szerk., a jegyzeteket és az utószót írta Sven Olaf BERGGÖTZ, Klett-Cotta Stuttgart, 2001. <<http://www.iaslonline.de>>

13 Ernst JÜNGER: *Siebzig verweht*. II. köt. Klett-Cotta, Stuttgart, 1981. 315.

„Levelek kötegei hevernek előttem ebből az időből, megtűzdelve elmélkedésekkel mindarról, amit akkor nihilizmusnak nevezünk, és amit holnap talán másképp nevezünk majd el – talán éppen konzervativizmusnak, ha úgy tartja kedvünk. Elvégre a káosz és a rend közelebbi rokonok, mint egyesek hiszik.”¹⁴

Ebben az időben, vagyis 1930 táján Jünger egyébként prominens képviselője a rövid életű *hősies realizmus*nak, amely irodalmi irányzat s egyben világnézeti, erkölcsi magatartásforma is. Az embernek vállalnia kell sorsát, a kötelesség teljesítésével járó áldozatot, akár a kilátástalannak tűnő harcot is. A *hősiesség* a lemondásra, az önfeláldozásra vonatkozik, a *realizmus* pedig az illúziótlanságra, a józan helyzetértékelésre. A nihilista színezetű, pesszimiztikus *heroikus realizmus* a konzervatív forradalom eszmei komponense, Jünger esetében azonban ezen túl öregkori szellemi önarcképe, a szenvedélyeken és világi küzdelmeken felül emelkedett *anarcha* egyik előzménye is.

ÖNARCKÉP KORREKCIÓKKAL

Jünger ahhoz a – nem ritka fajta – festőhöz hasonlít, aki szereti magát portretizálni. És nem a legelőnytelenebb megvilágításban. Örök, lezárhatatlan vita, hogy a szellemi alkotás, az életmű elválasztható-e, elválasztandó-e létrehozója jellemétől, életrajzától. Csodálhatjuk-e börtöntöltelékek, csavargók és akasztófavirágok zseniális, megrázó verseit, magasztalhatjuk-e cinikus politikai haramiák emberboldogító filozófiáit? A bort is nézzük-e, amit ittak, vagy csak a vizet, amelyet prédikáltak?

Az életmű hitelessége ódivatúnak tűnő felvetés, konzervatív megközelítésben azonban nem érdektelen. Ilyen vonatkozásban Jünger életmódjáról megállapítható, hogy nem teljesen egyezik azzal a képpel, amely naplóiban az íróról, regényeiben pedig irodalmi alteregóiról kirajzolódik. A német megszálló hadsereg törzskari tisztjeként például sokak szerint úgy élt Párizsban, mint egy *dandy*.¹⁵ Naplóbejegyzéseiben részletesen beszámol érdekes olvasmányairól, antikváriumi barangolásairól, kellemes hölgytársaságban eltöltött teadélutánjairól és kedélyes estéről a művészsalonokban, neves francia írók és festők szívesen látott vendégeként – miközben így inti saját magát: „Pillanatra sem szabad felednem, hogy szerencsétlen sorsúak, határtalanul szenvedők vesznek körül.”¹⁶ A hatalom közvetlen közelében élt, de úgy tett, mintha nem tartozna oda – hangzik a vád. E lényegében jogos kritikát valamelyest árnyalhatja, hogy a franciaországi német főparancsnokság, amelynek több magas rangú tisztjéhez személyes barátság fűzte, a nemzetiszocializmus és Hitler belső, katonai ellenzékének egyik központja volt, amit az 1944. július 20-i merénylet megtorlásának tragikus eseményei is bizonyítanak (Jünger megúsza annyival, hogy szolgálatra alkalmatlannak nyilvánították, és hazaküldték).

A napló félreérthetetlen utalásai alapján szép számmal akadt gáláns kalandja is a jóképű, megnyerő modorú kapitánynak, aki civilben kétgyermekes családapa volt. Egy komolyabb párizsi kapcsolata házasságát is veszélybe sodorta, de a válság csak nagyon áttételesen jelenik meg feljegyzéseiben. Nyilván azért is, mert terjedelmes, hosszú élete jelentős részét lefedő naplói nem kutatók publikáltak dokumentumok, hanem az irodalmi fikcióhoz közelebb álló, gondosan átszűrt és kimunkált utólagos szövegek.

Már idézett életrajzírója, a heidelbergi Helmuth Kiesel szerint Jünger első lépésben nyelvilag tisztázta, dolgozta át nyers feljegyzéseit, majd – amint az egymást követő kiadások szövegének egybevetése bizonyítja – a tartalmilag is megrostált anyag kifejezéseit, leírásait mind erőteljesebben metaforizálta. E folyamat során az önmagát megörökítő író egyre inkább a távolságtartó megfigyelő, a tényeket elfogulatlanul, szenvtelenül regisztráló kívülről álló alakját ölti.¹⁷

¹⁴ Uo. 541.

¹⁵ Helmuth KIESEL: *Ernst Jünger. Die Biographie*. Siedler, München, 2007. 527.

¹⁶ Uo. 529.

¹⁷ Ernst JÜNGER: *In Stahlgewittern* [1920] szerk. Helmut KIESEL, Klett-Cotta, Stuttgart, 2014.

Ernst Jünger 1925-ben
(Deutsches Historisches Museum /
Lebendiges Museum)

EGYMÁSBA FOLYÓ MASZKOK, LÉTMETAFORÁK

Az életművet tekintve ennél is tanulságosabb, ahogyan Jünger szellemi önarcképei változnak az életkor, a politikai és társadalmi kontextus és az aktuális alkotói korszak kölcsönhatásaként.

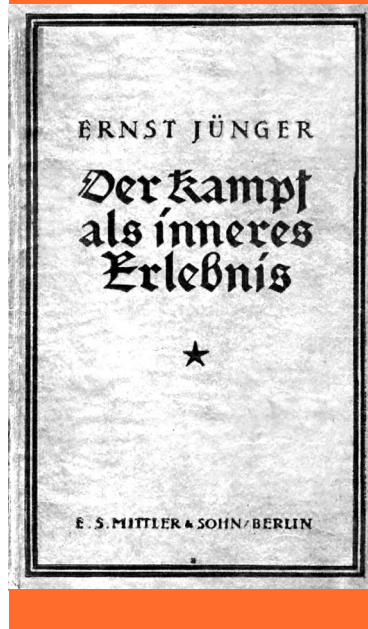
Első megközelítésben elmondható, hogy fiatalon, a '20-as években nemcsak életkorának, hanem a kor ideges szellemének és zaklatott közhangulatának is megfelelően radikális, aktív, technikapárti és avantgárd – egyszóval inkább markánsan modern. Érett férfikorában, a nagyjából 1930 és 1950 közé eső időszakban világlátása és stílusa klasszicista, mitologizáló, erősödő szkeptikus felhangokkal. Hosszú öregsége idején rezignált, kontemplatív bölcsességgel összegzi a múltat, szemléli a jelent és tekint a jövőbe.¹⁸ Alkotói pályája nagyobb,

¹⁸ Az előrelátásnak fiatalabb korában sem volt híjával. Nem sokkal a II. világháború után, a *Strahlungen* (1948) előszavában írja ezeket a napjainkban különösen elgondolkodtató sorokat: „Előre látható, hogy valahányszor kiéleződik a helyzet Kelet és Nyugat között, annak fő elszenvédője Németország lesz. És ez a feszültség nem fog csökkenni, ha a két irtózatosságot, melyek felemelkedését Tocqueville már olyan világosan felismerte, tovább erősödve pótlusként magához vonzza a köztes tér hatalmait. Ez a folyamat egy

In Stahlgewittern, von Ernst Jünger

E. S. Mittler und Sohn, Berlin

Ernst Jünger I. világháború után írott művei: *Acélzivatarban* (1920), *A harc mint benső élmény* (1922)

érettebb részében a modernizmus kritikusa, bár könnyen lehet, hogy emblematikus korai művei, a már említett *Acélzivatarban* és *A Munkás* (1932) hatástörténetileg máig a legjelentősebbek.

Elvégre nárcisztikus műgonddal kidolgozott maszkjai, a császárkortól a nemzetiszocializmuson és a polgári jóléti társadalmon át a posztmodern senkiföldjéig vándorló létmetaforák közül is a legelső, a *harcos* a legerőteljesebb és leghitelesebb. Belőle lesz a '30-as években a *munkás*, akinek a palimpszesztjén az optimizmus hordozójaként az '50-es években megjelenik az *erdőjáró*, majd a '70-es évektől a szkepticizmust képviselő *anarcha*. A *harcos* és a *munkás* fizikai küzdelme után az *erdőjáró* immár szellemi harcot vív, mint művész, a „történelemmentes” természetből merítve erejét. De ez még mindig harc: ellenszegülés a világnak. Az *anarcha* ezzel is felhagy, kilép a történelmi időből és tudatból.

Első metamorfózis: *harcos* és *munkás*

A *harcos* Jünger legelementárisabb élményeinek, négy év gyilkos harci tapasztalatának a szublimálása. Majd a fegyverek elhallgatásával a küzdelem az ideológiai csatátér lövészárkaiban folytatódik. Az I. világháború ugyanakkor a modernitás olvasztókemencéje is a fiatal író számára. Amint a harcmező a korábbi, hősi-romantikus csatátérből gigantikus gépezetté, korábban elképzelhetetlen ütemben és mennyiségben anyagot faló és pusztító, halottak és nyomorékok hekatombáit „termelő” műszaki, logisztikai és adminisztrációs konglomerátummá alakul, úgy válik a hátszágban is az ipar hadiiparrá, a gazdaság hadigazdasággá. A társadalom militarizálódik, s e folyamat a békeidőben sem áll meg. Osztályharc, termelési csata, munkafront.

A háború hőroszát, a harcost felváltja a termelés hőse, a *munkás*. Róla, a modern idők titáni uráról írja filozófiai igényű, utópisztikus könyvét Jünger 1932-ben.¹⁹ (Két évvel később, a szovjet írók kongresszusán Gorkij jelenti ki, hogy „a munkát kell megtennünk műveink főhősének”.) „Visszatekintve századunkra, amint az a jünger életmű tükrében megjelenik, nyilvánvaló, hogy a modernitás ideológiáiban és filozófiáiban ott rejlik a *munkás* mítosza; az ember e mítikus önértelmezése mind a liberalizmusban, mind pedig a nemzetiszocializmusban és a marxizmus-leninizmusban kísérője és alakítója a világ totális mozgósításának és munka általi átalakítására irányuló vágynak.”²⁰

A modernitás totális mozgósítása nyomán az ember tökéletes, ideális munkássá válik, aki technikailag aláveti a világot.²¹ Jünger munkásának nincsenek faji, nemzeti vagy osztályhatárai. Egzisztenciális kategória, s mint ilyen, univerzális. Meg is kapja érte a magáét a *Völkischer Beobachter* recenziójától a nemzetiszocialista pártlap 1932. október 22-i számában: a „vér és föld” kötődését elutasító Jünger liberális és intellektualista eretnekre valló destruktív elemzése a korábban megbecsült frontharcos és író szárnalmas eltévelyedése. „Különösen fiatal nemzedékünk számára felfoghatatlan rejtély, hogyan válhatott a katona Jünger kétségbeesetten hasonlóvá Dosztojevszkij orosz értelmiségijeivel, akik egész éjszaka teázva és dohányozva vitatkoznak az élet alapvető problémáin.” A kommunista Karl Radek viszont lelkendezve fogadja a művet, és igyekszik meggyőzni elvbarátait, hogy Jünger megnyerése többet jelentene mozgalmuknak, mint akármennyi új szavazat.²²

atlanti és egy kontinentális részre osztaná Németországot, amint a harmincéves háború északi és déli részre osztotta. Emiatt nekünk kiemelten kötelességünk hozzájárulni a békés megoldáshoz, és ez a hozzájárulás a dolgok állása szerint csak szellemi lehet.”

19 Ernst JÜNGER, *Der Arbeiter. Herrschaft und Gestalt*. Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg, 1932.

20 Peter KOSŁOWSKI: Tragedia modernitáti. *Secolul XX*, 2000/10–12. 35. (A modernitás tragédiája – az 1997. május 26–27-én Bukarestben rendezett, *Ernst Jünger és százada* című konferencián elhangzott előadás román nyelvű szövege.)

21 Vö. magyar nyelven: Ernst JÜNGER: A totális mozgósítás [1930] ford. MEZEI Balázs, 2000, 1996/február – a Szerk.

22 Helmut PEITSCH: *Deutschlands Gedächtnis an seine dunkelste Zeit*. Edition Sigma, Berlin, 1990. 234.

A harcossal ellentétben azonban a *munkás* alakja már nem személyes tapasztalat, hanem spekuláció terméke. „Ilyen könyvet, amely a legfőbb eszménnyé teszi a munkást, csak olyasvalaki írhat, aki valójában még sohasem dolgozott. Sem Jünger, sem Marx nem ismerte saját tapasztalatból az ipari munkást, a mindennapjait kísérő reménytelenséget.”²³ A napi robotot végzők többsége bizonyára egyetért Dávila megállapításával: „A munkánál csak a róla zengett dicshimnusz unalmasabb.”

Második metamorfózis: erdőjáró és anarcha

Pontosan a számára kiszabott „emberélet útjának felén” Jünger dantei fordulattal erdőben találja magát.²⁴ A hivatásos és elhivatott katona dezertál a heroikus helyett egyre prózaibb harcból, a szorgos munkavégző rájön, hogy a dolgot jobb szemlélni, mint végezni. A kiábrándult *harcos* és a megfáradt *munkás* a földi létezés archetipikus, titokzatos színtérének vándorává vedlik át.

Az átváltozás fokozatos. Az 1942 végén Párizsból pár hétig a kaukázusi frontra vezényelt Wehrmacht-százados december 31-én írott naplóbejegyzésében a német hadsereg oroszországi kegyetlenkedéseire reflektál. „Undort keltenek bennem az egyenruhák, a váll-lapok, a kintünetések, a fegyverek, melyek ragyogását úgy szerettem. A régi lovagok halottak; a háborúkat technikusok vívják. Az ember elérte hát azt az állapotot, amelyet Dosztojevskij írt le Raszkolnyikovban. Féregnek tekinti embertársát.”

Az *erdőjáró* alakját Jünger a II. világháború után azzal a szándékkal alkotta meg, hogy a politika csődje után a szabadság új koncepcióját szimbolizálja. Az egyént, aki nem hajol meg sem a hatalom, sem a propaganda előtt. Ebben az alkotói szakaszában tehát az individualista anarchizmussal kacérkodott, hogy később így törjön pálcát fölötte: „Az anarchista nem független – egyrészt saját, homályos akaratától, másrészt a hatalomtól függ.”²⁵ Ezért némi szofisztikával és terminológiai leleménnyel *Eumeswil* (1977) című kései regénye központi alakjaként megteremti – a monarchista-monarcha nyelvi analógiájára – az *anarchista* javított, *anarcha* (*Anarch*) névre hallgató változatát.²⁶ Az *anarcha* – Jünger bevallottan öregkori önarcképe – a társadalmon kívül áll. Ha külsődlegesen elvégzi is teendőit, belsőleg nem-cselekvőként az anarchia megélője. Döntéseiben csak magára hagyatkozik, illúziók nélkül szemléli a pusztá tényeket: „Magányosan harcol, szabad emberként, akitől távol áll feláldozni magát azért, hogy egyik elégtelenség felváltsa a másikat, és új uralom diadalmaskodjék a régi felett.”

Búcsú az utópiáktól

Az anarchista megjavíthatónak tartja a társadalmat, ezért ellenséges a rendszerrel, amelyben él. Egyike a modernizmus, a mozgósító korszak jellegzetes alakjainak, akik osztoznak a tévhitben, hogy a teremtés sokfélesége gyógyítható. Vele ellentétben az *anarcha* a posztmodernitás alakja, aki megbékélt a hamis modern tanokkal, és búcsút mondott minden történelemfilozófiának és utópiának. A regény egyik kulcsmondata: „Az anarchának nem szabad progresszíven gondolkodnia. Ez az anarchista hibája, ezzel engedi ki a kezéből.”²⁷

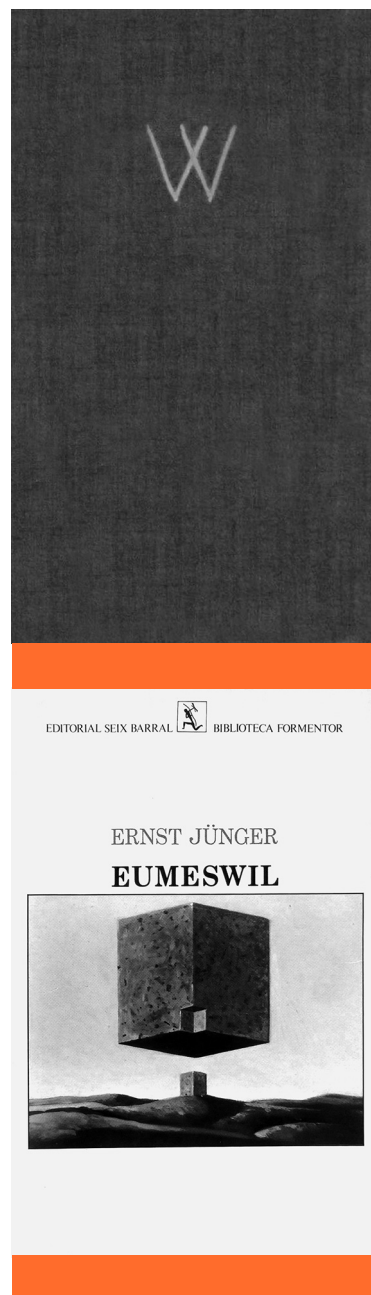
23 Andreas DIESEL – Dieter GERTEN: *Looking for Europe. Neofolk und Hintergründe*. Index Verlag, Wien, 2007. 479.

24 Ernst JÜNGER: *Der Waldgang*. Klostermann, Frankfurt am Main, 1951.

25 Matthias SCHÖNING: *Der Anarch und die Anarchisten. Ernst Jüngers Eumeswil: Eine metapolitische Typologie der Staatsfeinde aus dem Jahr '77 = Ikonographie des Terrors? Formen ästhetischer Erinnerung an den Terrorismus in der Bundesrepublik 1978–2008*. szerk. Norman ÄCHTLER – Carsten GANSEL, Winter, Heidelberg, 2010. 46.

26 Az *anarcha* filozófiai előképe az *egyetlen* (*der Einzige*) különös víziója az abszolút szuverén egyénről, vö. Max STIRNER: *Der Einzige und sein Eigentum*. Otto Wigand, Leipzig, 1845.

27 Idézi: SCHÖNING: *Der Anarch... I.m.* 309.

Ernst Jünger II. világháború után írott művei: *Erdei séta* (1951), *Eumeswil* (1977)

1977, amikor a könyv megjelenik, a terror éve Nyugat-Németországban. A Vörös Hadsereg Frakció (RAF) gyilkos merényletek sorával intéz frontális támadást a politikai és gazdasági *establishment* ellen. Ez a háttér jelentősen felerősíti a perifériára szorult író üzenetét, a kései regénye „kis ellenzéki tipológiájába” burkolt állásfoglalását a terrorizmus kérdésében.

De Jünger ekkor már rég nem politikai író. Az volt, amikor színre lépett az *Acélzivatarban* közlésével, majd harcos weimari publicisztikájával és ideologikus esszéivel. Az önfeláldozó közösségi harcos helyébe a magányos, szenttelen szemlélődő lépett. Természetesen politikai megnyilvánulás az is, ha valaki következetesen elutasítja a véleményformálók elvárta állásfoglalást. Jünger számára azonban már teljesen érvényét veszítette a bal–jobb pólusú politikai koordináta-rendszer. Hiszen már jóval korábban úgy írt, hogy „akkoriban [a II. világháború vége felé] már belefáradtam a politikai-történelmi kaleidoszkópiába, és nem vártam javulást pusztán a fordulattól. Az embe- rekben, nem a rendszerekben kell új gyümölcsnek érnie.”²⁸ Ezzel szemben „anarchaként – mondja Jünger – eltökéltem, hogy semmiben sem veszek részt, még csak komolyan sem veszek semmit, azonban nem nihilista módon, hanem inkább mint egy őrszem, aki a korok közötti senkiföldjén vigyáz.”²⁹

AZ ISTENI VALÓSÁGA

Ernst Jünger könyvei magyarul

A márványszirteken [1939] (ford. Nemes Péter) Európa, 2004.

Homokórák könyve [1954] (ford. Hajdú Farkas-Zoltán) Bookart, 2012.

Acélzivatarban [1920] (ford. Csejtei Dezső–Juhász Anikó) Noran Libro, 2014.

A harc mint benső élmény [1922] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2017.

A fájdalomról [1934] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2018.

Nappal-éjszaka – Maximák és gondolatok Ernst Jünger műveiből (vál. Katharina Ayen, ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2018.

Tűz és mozgás (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2018.

Útinaplók I–III. (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2019–22.

Kertek és utcák [naplók 1939–40] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2021.

Válogatott politikai írások (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2021.

Sturm [1923] (ford. nélk.) Varázsló Macska, Pécs, 2022.

„Ami engem illet, apám példájára képtelennek érzem magam egy meghatározott felekezethez vagy valláshoz tartozni” – mondta 1995-ben egy interjúban a százesztendőss író. Egy évre rá minden feltűnést kerülve áttért a katolikus vallásra. A végső útra készülve egy hosszú folyamat lezárásaként hitet tett a magasabb rendű valóság mellett. Az evangélikusnak keresztelt Jünger bizonyosan nem volt meggyőződéses ateista és darwinista, mint apja. 1926-ban, a *Der Wille (Az akarat)* című programiratában például így ír:

„Hinnünk kell egy annál magasabb értelemben, mint amelyet a történéseknek tulajdonítani képesek vagyunk, és egy magasabb rendeltetésben, amelyen belül a dolgok úgy mennek végbe, ahogyan mi véljük irányítani őket. Különb [..] elveszítjük lábunk alól a talajt, és egy értelmetlen, kaotikus, esetleges világban támo-lyunk. Hinnünk kell, hogy mindennek értelmes rendje van, különben a belsőleg elnyomottak, a csüggedők vagy a világjavítók tömegében kötünk ki, vagy állatként tengetjük napjainkat.”³⁰

A hit kezdettől fontos szerepet játszott Jünger világertelmezésében. A már említett beszélgetésben így fogalmaz: „Az isteni valósága számomra tagadhatatlan, ugyanakkor nehéz meghatározni és megnevezni... Számomra a természetnek, a kozmosznak van egy isteni, szakrális dimenziója.” Jünger, aki gyakran olvasta a Bibliát, nagyra becsülte a katolicizmusban, hogy megőrzött sok ókori és pogány elemet, amelyeket a reformáció eltávolított.

Jünger 1950-től katolikus környezetben, a sváb Wilflingenben élt, és protestáns létére időnként a szentmisén is részt vett.

Különösen nagy hatással volt rá a katolikus temetési szertartás, amelyet egy szomszédja halála alkalmából részletesen le is írt naplójában. Azt akarta, hogy őt is így búcsúztassák. Kívánsága teljesült.³¹ ■

28 Ernst JÜNGER: *Strahlungen* [1948] Klett-Cotta, Stuttgart, 1988. 16.

29 Idézi: Heinz Ludwig ARNOLD: Ernst Jünger – ein Grenzposten im Niemandsland. *Schweizer Monatshefte*, 1995/3.

30 *Uo.*

31 Manfred MÜLLER: Die Konfession des Anarchen. „Die Wirklichkeit des Göttlichen ist für mich unleugbar”: Warum Ernst Jünger Katholik wurde. *Junge Freiheit*, 2008/február. <<https://jf-archiv.de/archiv08/200808021543.htm>>